

แนวทางการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณี
วัดโพธาวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี*
THE GUIDELINE FOR TEMPLE DEVELOPMENT BASED ON COMMUNITY
SURROUNDINGS, A CASE STUDY OF WAT POTHAWAS, TALAD
SUBDISTRICT, MUANG DISTRICT, SURAT THANI PROVINCE

พระสมุห์มโนวัฒน์ ธมฺมโชโต (แพเพชร)

Phrasamuh Manowat Dhammachoto (Paepet)

พระครูอรุณสุตาลังการ (ปรีดา ขนติโสภโณ)

Phrakhru Arunsutalangkan (Preeda Khantisophano)

พระครูวิรัตธรรมโชติ (มีชัย พุทธสุภโร)

Phrakhru Wiratthammachot (Meechai Bhuddhasupharo)

พระสมุห์ธนภัทร ธนภทโท (ทิพย์วงศ์)

Phrasamu Thanapat Dhanabhaddo (Tipwong)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: manowat1234@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหลักการและแนวทางการพัฒนาวัด 2) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณี วัดโพธาวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 21 คน ผู้วิจัยเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง ซึ่งเป็นผู้เกี่ยวข้อง ทำงานหรือดูแลในเรื่องการพัฒนาวัดโพธาวาส อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนาม ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักการและแนวทางการพัฒนาวัด ๓ 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการเผยแพร่ ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ และ ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ แนวคิด คือ ชุมชนได้ร่วมกันกำหนดมาตรการในการปรับปรุงแก้ไขและจัดทำระเบียบ ประกาศ และคำสั่งต่าง ๆ ของวัดโพธาวาส ให้มีความสอดคล้องกับปัจจุบัน ข้อมูลมีความครบถ้วนครบสมบูรณ์ ทำให้การปกครองดูแลพระภิกษุ

* Received 21 March 2021; Revised 30 March 2021; Accepted 11 April 2021

สามเณรภายในวัดมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น 2) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาวัดฯ ได้แก่ 1) ด้านการปกครอง เจ้าอาวาสควรกวดขันควบคุมดูแลความประพฤติปฏิบัติของหมู่พระภิกษุสงฆ์ 2) ด้านศาสนศึกษา ควรสนับสนุนและให้โอกาสทางการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร 3) ด้านการเผยแพร่ ใช้เทคโนโลยีช่วยเผยแพร่ศาสนา 4) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรมีการสนับสนุนการเรียนให้แก่นักเรียน นักศึกษา และพระภิกษุสามเณร 5) ด้านสาธารณูปการ บูรณะซ่อมแซมเสนาสนะหรือถาวรวัตถุ และ 6) ด้านสาธารณสงเคราะห์ ควรมีการช่วยเหลือประชาชนในยามที่เกิดภัยพิบัติต่าง ๆ

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา, วัด, ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน

Abstract

The objectives of this research article were to 1) study the principles and concepts of temple development 2) suggestions on the approach to temple development using the community around the temple as a base. Study only in the case of Wat Photawas, Talat Sub - district, Muang District, Surat Thani Province. It is a qualitative research. Data were collected by interviews from a pool of 21 key contributors. Which is related Worked or supervised the development of Bodhawat Temple, Muang District, Surat Thani Province The research instruments were interviews, analyzes of data from in - depth interviews with key informants. Collect data from field trips The results of the research were as follows: 1) the principles and concepts of the six aspects of the temple development: governance, education, dissemination Education In the area of utilities and public welfare, the concept is that the community has jointly formulated measures to improve, correct and compose the ordinances, announcements and orders of the Bodhavas Temple. To be consistent with the present The information is complete and complete. Make the administration of monks and novices in the temple more efficient. 2) Suggestions about the development of the temple are: 1) administrative The abbot should tighten and supervise the conduct of monks. 2) Religious education. Should support and provide educational opportunities for monks and novices. Use technology to help missionary 4) education work There should be educational support for students and novice monks. 5) Public utilities. The restoration of Sanasana or Thawornwatthu; and 6) the public welfare. There should be assistance to people in times of disasters.

Keywords: The Guideline for Development, Temple, Based on Community Surroundings

บทนำ

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในมาตรา 57 (1) กำหนดไว้ว่า รัฐต้องอนุรักษ์ฟื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติและจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย นอกจากนี้ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี รัฐได้กำหนดยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ โดยกำหนดให้มีการปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม สร้างความเข้มแข็งในสถาบันทางศาสนา โดยกำหนดให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาทุกมิติทั้งในระดับชุมชน สังคม และประเทศชาติโดยส่วนรวม (ราชกิจจานุเบกษา, 2560)

การพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เป็นฐานคิดในการพัฒนาวัดตั้งแต่เริ่มแรก ที่กำหนดให้วัดอยู่คู่กับชุมชนหรือที่เรียกว่า วัดคามวาสี โดยกำหนดให้ชุมชนมีส่วนร่วมหรือออกแบบในการพัฒนาวัดในฐานะที่วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน จึงมีความจำเป็นที่วัดจะต้องได้รับการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน โดยมีชุมชนรอบวัดเป็นฐานในการพัฒนาเพื่อความเจริญก้าวหน้าของชุมชนและวัดรวมทั้งองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น องค์กรภาครัฐหรือองค์กรภาคเอกชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาในรูปแบบ “บวร” คือ บ้าน (ชุมชน) วัด และหน่วยงานราชการ ซึ่งเป็นฐานการพัฒนาวัดที่สำคัญ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2547)

วัดโพธาราม ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นวัดที่ตั้งอยู่ใจกลางชุมชนเมืองและเป็นวัดพัฒนาคู่ใหม่โดยชุมชนเป็นฐานในการพัฒนา ซึ่งมีชุมชนรอบวัด จำนวน 3 ชุมชนและมีประชากรอาศัยอยู่ในชุมชนรอบวัด จำนวน 9, 855 คน โดยชุมชนรอบวัดดังกล่าวมีส่วนร่วมสำคัญในการพัฒนาวัดเพื่อตอบสนองความต้องการของวัดและชุมชน รวมทั้งองค์กรภาครัฐและองค์กรภาคเอกชน แนวทางการพัฒนาวัดดังกล่าวมุ่งเน้นการบริการแก่ชุมชนและความเข้มแข็งในการบริหารกิจการของวัดทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และ ด้านสาธารณะสงเคราะห์ (วัดโพธาราม, 2560)

ด้วยความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยสนใจศึกษาแนวทางการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณีวัดโพธาราม ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อได้ทราบถึงหลักการ แนวคิด และแนวทางในการพัฒนาวัดโดยชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ซึ่งสามารถนำผลจากการวิจัยในเรื่องของแนวทางการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัด

เป็นฐานนั้น ไปใช้ปฏิบัติเพื่อให้วัดโพธารวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานีได้มี บ้าน วัด และชุมชนที่เข้มแข็งต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการและแนวคิดการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณี วัดโพธารวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณี วัดโพธารวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณี วัดโพธารวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามหัวข้อ ดังต่อไปนี้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants)

ประกอบด้วยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 5 กลุ่ม รวมจำนวน 21 คน แสดงตามตาราง ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	จำนวน
1. กลุ่มผู้นำท้องที่อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี	1 คน
2. กลุ่มผู้นำท้องถิ่นเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี	1 คน
3. กลุ่มผู้นำชุมชนบริเวณรอบวัดโพธารวาส	3 คน
4. กลุ่มบุคลากรทางการศึกษาสังกัดเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี	3 คน
5. กลุ่มตัวแทนชุมชนบริเวณรอบวัดโพธารวาส	13 คน
รวมทั้งสิ้น	21 คน

วิธีการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposeful Selection) ซึ่งเป็นผู้เกี่ยวข้อง ทำงานหรือดูแลในเรื่องการพัฒนาวัดโพธารวาส อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี และเป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณี วัดโพธารวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 5 กลุ่ม จำนวน 21 คน ได้แก่

1. กลุ่มผู้นำท้องที่ ได้แก่ นายอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จำนวน 1 คน
2. กลุ่มผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ นายกเทศมนตรีเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จำนวน 1 คน
3. กลุ่มผู้นำชุมชนรอบวัดโพธารวาส จำนวน 3 คน ประกอบด้วย

- 3.1 ประธานชุมชนวัดโพธารวาส จำนวน 1 คน
- 3.2 ประธานชุมชนตลาดใหม่ดอนนาก จำนวน 1 คน
- 3.3 ประธานชุมชนในลีก จำนวน 1 คน
4. กลุ่มบุคลากรทางการศึกษาสังกัดเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จำนวน 3 คน ประกอบด้วย
  - 4.1 ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาล 4 (วัดโพธารวาส) จำนวน 1 คน
  - 4.2 ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาล 5 (เทศบาลนครสุราษฎร์ธานี) จำนวน 1 คน
  - 4.3 ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลหน้อย จำนวน 1 คน
5. กลุ่มตัวแทนชุมชนรอบวัดโพธารวาส จำนวน 13 คน ประกอบด้วย
  - 5.1 ตัวแทนชุมชนวัดโพธารวาส จำนวน 5 คน
  - 5.2 ตัวแทนชุมชนตลาดใหม่ดอนนาก จำนวน 4 คน
  - 5.3 ตัวแทนชุมชนในลีก จำนวน 4 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) โดยผู้วิจัยมีแบบสัมภาษณ์ซึ่งมีข้อคำถามโดยละเอียดตามที่ได้จัดเตรียมไว้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. นำแบบสัมภาษณ์เสนอให้อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบเนื้อหา
2. พัฒนาปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาในการปรับปรุงแบบสัมภาษณ์
3. นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการปรับปรุงให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ได้ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item – Objective Congruence Index: IOC) ซึ่งได้ค่า IOC 0.66 – 1
4. ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้ปรับปรุงตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ มาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง
5. นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการแก้ไขปรับปรุงแล้วไปใช้ในการเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ได้เลือกไว้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) เป็นขั้นตอนรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้
  - 1.1 ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช เพื่อขออนุญาตเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.2 ผู้วิจัยเป็นผู้ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้คำถามที่ถูกสร้างขึ้นมา ไปสัมภาษณ์ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องถื่น ผู้นำชุมชนรอบวัดโพธาวาส บุคลากรทางการศึกษาสังกัด เทศบาลนครสุราษฎร์ธานี และ ตัวแทนชุมชนรอบวัดโพธาวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัด สุราษฎร์ธานี

1.3 ผู้วิจัยนำคำตอบและได้บันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์ไว้เป็นที่เรียบร้อย แล้ว นำไปวิเคราะห์ รวบรวมและเรียบเรียงรายละเอียดต่าง ๆ ให้มีความถูกต้อง สละสลวยมากยิ่งขึ้นและนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ คือ รวบรวมคำตอบและข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหาและเรียบเรียงให้มีความ สละสลวย รัดกุมเข้าใจง่าย และแยกออกเป็นแต่ละด้านตามวัตถุประสงค์ตามลำดับ

ผลการวิจัย

1. หลักการและแนวความคิดการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณี วัดโพธาวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.1 ด้านการปกครอง จากการศึกษาพบว่า ชุมชนได้กำหนดนโยบายในการ ปกครองดูแลพระภิกษุสามเณรภายในวัด ได้แก่ ความประพฤติของพระภิกษุสามเณร กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ โดยคนในชุมชนได้ร่วมกันกำหนดขึ้นพร้อมทั้งได้มอบหมายภาระ งานนี้ให้เจ้าอาวาสได้นำไปปฏิบัติ รวมทั้งได้ช่วยกันสอดส่องดูแลและสามารถตักเตือนพระภิกษุ สามเณรได้เมื่อกระทำความผิด เพื่อเป็นการสร้างความเลื่อมใสศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนที่อยู่รอบ บริเวณวัดโดยไม่ขัดต่อหลักพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม และกฎหมายบ้านเมือง และ ผลจากการสัมภาษณ์ในด้านการปกครอง พบว่า

“ชุมชนช่วยกันกวาดขันและติดตามการรับผิดชอบหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย เนื่องจากวัดอยู่ในเขตชุมชนเมืองและมีกิจกรรมเป็นประจำต่อเนื่องตลอดปีและพุทธบริษัท ที่อยู่รอบบริเวณวัดได้อำนวยความสะดวกในการดูแลอุปัฏฐากเป็นอย่างดีทั้งในเรื่องภัตตาหาร และสิ่งอำนวยความสะดวก รวมไปถึงธรรมเนียมความเป็นอยู่ตามสมควร คนในชุมชนช่วยกัน ปกครองดูแลพระภิกษุสามเณรโดยใช้ระบบความเป็นญาติพี่น้อง นับถือความอาวุโสตามหลัก พระวินัย และร่วมกันกำหนดการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในส่วนต่าง ๆ ของวัด มีไวยาวัจกรและ คณะกรรมการวัดที่มาจากคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยกันสอดส่องดูแล ความประพฤติของพระภิกษุสามเณรภายในวัด ซึ่งช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่เจ้าอาวาสทาง หนึ่งด้วยและญาติโยมพุทธบริษัทที่อยู่รอบบริเวณวัดช่วยกันอุปัฏฐากดูแลเหมือนญาติพี่น้อง ของตนเอง” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1, 2563)

1.2 ด้านการศาสนศึกษา จากการศึกษาพบว่า ชุมชนได้มีนโยบายในการสนับสนุนและส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญ รวมไปถึงมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง เพื่อส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรภายในวัดได้มีพัฒนาความรู้ความสามารถของตนเองและสนับสนุนกับปียภัณฑ์สำหรับใช้สอยอย่างเต็มความศรัทธา ผลจากการสัมภาษณ์ในด้านการศาสนศึกษา พบว่า

“ชุมชนได้สนับสนุนทางด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลี และสายสามัญ ซึ่งกลุ่มบุตรที่เข้ามาบรรพชาอุปสมบทจะได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้ได้รับการศึกษาทุกรูปและร่วมเป็นเจ้าของภาพถวายทุนการศึกษาพร้อมทั้งตำราเรียน และ ชุมชนได้ให้การสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรม แผนกบาลีและสายสามัญแก่กลุ่มบุตรผู้ที่เข้ามาบรรพชาอุปสมบทอย่างเต็มที่ซึ่งมอบหมายให้เจ้าอาวาสส่งไปศึกษายังสำนักเรียนต่าง ๆ เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วกลับมาช่วยพัฒนาวัดตามกำลังความสามารถที่มี” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ 2, 2563)

1.3 ด้านการเผยแผ่ จากการศึกษาพบว่า ชุมชนได้มีนโยบายสนับสนุนให้ทางวัดได้มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารและกิจกรรมของวัดมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งภายในวัดมีหอกระจายข่าวสำหรับใช้ในการประชาสัมพันธ์เพื่อให้บริเวณชุมชนรอบวัดจะได้ยินทั่วถึงกันหมด รวมไปถึงการปรับปรุงระบบการแจ้งข่าวสารการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของทางวัดผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook Line เป็นต้น ที่เน้นการบริหารจัดการที่เป็นระบบ ชัดเจน สามารถเข้าถึงได้ทุกเพศ ทุกวัยและพัฒนาให้พื้นที่ภายในวัดมีมุมเรียนรู้ด้านพระพุทธศาสนาพร้อมทั้งมีระบบอินเทอร์เน็ตเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่เข้ามาใช้งาน ผลจากการสัมภาษณ์ด้านการเผยแผ่

“ได้มีการส่งเสริมให้สถานศึกษาได้มีการพัฒนาระบบการเรียนการสอนในรายวิชาพระพุทธศาสนาและสนับสนุนพระสงฆ์ซึ่งเป็นพระสอนศีลธรรมมาสอนที่โรงเรียนเป็นประจำอย่างต่อเนื่องและรูปแบบในการสอนนั้นจะเน้นภาคปฏิบัติ เช่น กิจกรรมพาน้องหิ้วปิ่นโตไปวัด นักเรียนที่เป็นรุ่นพี่จะนำรุ่นน้องไปวัดเพื่อสวดมนต์ รับศีล ฟังธรรม และถวายสังฆทาน จะมีคุณครูและคนในชุมชนช่วยเป็นที่เลี้ยง” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3, 2563)

1.4 ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จากการศึกษาพบว่า ชุมชนได้กำหนดนโยบายการสนับสนุนการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีผลการเรียนดี มีความประพฤติเรียบร้อย แต่ขาดทุนทรัพย์ โดยกำหนดให้วัดเป็นศูนย์กลางของการส่งเสริมการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาส

ซึ่งจัดตั้งเป็นกองทุนเพื่อสนับสนุนให้เยาวชนได้มีโอกาสทางการศึกษา ผลจากการสัมภาษณ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า

“ชุมชนได้ให้การสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมของทางวัด เช่น โรงเรียนผู้สูงอายุ รวมไปถึงศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ชุมชนได้สนับสนุนและส่งเสริมการศึกษาของนักเรียนให้แก่สถานศึกษาต่าง ๆ รอบบริเวณวัด ซึ่งเป็นผู้มีความประพฤติดีมีคุณธรรมและขาดทุนทรัพย์ในการเรียนได้รับโอกาสทางการศึกษา อย่างเท่าเทียมกัน โดยมีการจัดตั้งกองทุนทางการศึกษาโดยเฉพาะเพื่อร่วมกันระดมเงินใช้ในการมอบทุนการศึกษาพร้อมทั้งอุปกรณ์การเรียนเป็นประจำทุกปี” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 4, 2563)

1.5 ด้านสาธารณูปการ จากการศึกษาพบว่า ชุมชนได้กำหนดแผนในการบูรณะซ่อมแซมเสนาสนะถาวรวัตถุที่มีความเสื่อมโทรมไปตามสภาพกาลเวลาและดำเนินการไปตามลำดับความจำเป็นในการใช้งานก่อน - หลัง ในการส่วนของการก่อสร้างถาวรวัตถุนั้นชุมชนได้กำหนดแผนการพัฒนาซึ่งจะมีกระบวนการประชุมจากคนในชุมชนเมื่อผ่านไปแล้วจะมอบหมายให้ทางวัดดำเนินการในขั้นตอนต่อไป การบริหารจัดการศาสนสมบัติภายในวัดคนในชุมชนจะร่วมในการบริหารจัดการดูแล มีการจัดทำบัญชีมี - คิน และชี้แจงให้รับทราบทุกครั้ง ผลจากการสัมภาษณ์ด้านสาธารณูปการ พบว่า

“ชุมชนได้ร่วมกันวางแผนและพัฒนาเสนาสนะภายในวัด โดยให้มีการก่อสร้างอย่างเป็นระบบและมีความเพียงพอสำหรับพระภิกษุสามเณรและผู้มีที่มาใช้บริการ ซึ่งเน้นความสะอาด เป็นระเบียบ พร้อมทั้งมีสิ่งอำนวยความสะดวกพอสมควร และพระภิกษุสามเณรภายในวัดพร้อมทั้งพุทธบริษัทที่อยู่ในชุมชนรอบบริเวณวัดได้ช่วยกันดูแลรักษาให้มีความมั่นคงถาวร” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5, 2563)

1.6 ด้านสาธารณะสงเคราะห์ จากการศึกษาพบว่า ชุมชนได้กำหนดนโยบายในรูปแบบสวัสดิการเพื่อสนับสนุนการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของทางวัด เช่น การออกเยี่ยมผู้สูงอายุที่อยู่ในชุมชนบริเวณรอบวัด ซึ่งจะเป็นการมอบสิ่งของเครื่องอุปโภคบริโภค ยารักษาโรคเงินเพื่อการดำรงชีพ การจัดการบำเพ็ญกุศลศพสำหรับผู้ยากไร้ กิจกรรมตามเทศกาลต่าง ๆ ได้แก่ วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ เป็นต้น นอกจากนี้ได้ส่งเสริมการทำกิจกรรมเพื่อก่อให้เกิดรายได้และองค์ความรู้ โดยขอความอนุเคราะห์สถานที่ทางวัดเพื่อใช้ทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น แหล่งเรียนรู้ภายในวัด การฝึกอาชีพของคนในชุมชน รวมไปถึงตลาดนัดเพื่อเป็นการสร้างรายได้และกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชน ผลจากการสัมภาษณ์ด้านสาธารณะสงเคราะห์ พบว่า

“ชุมชนได้ระดมทุนสำหรับการบำเพ็ญกุศลศพผู้ยากไร้ ซึ่งทางวัดจะอนุเคราะห์โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายและร่วมเป็นเจ้าของภาพในการบำเพ็ญกุศลทุกคืนจนเสร็จสิ้นงานและพระภิกษุสามเณรภายในวัดพร้อมด้วยคนในชุมชนได้มาช่วยเหลือนงานด้วยจิตอาสา” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 6, 2563)

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณี วัดโพธาราม ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.1 ด้านการปกครอง

2.1.1 ในการปกครองของวัด เจ้าอาวาสควรทบทวนควบคุมดูแลความประพฤติปฏิบัติของหมู่พระภิกษุสงฆ์ให้อยู่ในพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดเพื่อให้เป็นแบบอย่างและเป็นที่น่าเลื่อมใสศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชน โดยมีกฎระเบียบวัดที่กำหนดขึ้นอย่างชัดเจนเพื่อจัดการและป้องกันการประพฤติผิดกรรมอันเสียหายแก่หมู่พระภิกษุสงฆ์

2.1.2 ควรจัดให้มีการประชุมชี้แจงพระภิกษุสามเณรอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อแจ้งข่าวสารต่าง ๆ ของวัดหรือการปรึกษาหารือด้านแนวคิด นโยบาย การดำเนินงาน การขอความร่วมมือต่าง ๆ เพื่อสร้างความสามัคคีภายในวัดตลอดจนถึงการสอดแทรกแนวทางปฏิบัติตามพระธรรมวินัย

2.1.3 เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสอดส่องดูแลพระภิกษุสามเณรภายในวัด โดยยึดถือรูปแบบการปกครองภายใต้กฎพระธรรมวินัยและกฎหมายเถรสมาคมเพื่อลดช่องว่างระหว่างพระภิกษุสามเณรภายในวัดและชุมชน

2.2 ด้านการศาสนศึกษา

2.2.1 ควรสนับสนุนและให้โอกาสทางการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรเพื่อให้ได้รับการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญ อย่างทั่วถึงทุกรูป

2.2.2 คุลบุตรที่เข้ามาบรรพชาอุปสมบทในระยะสั้นต้องจัดให้การเรียนการสอนพระปริยัติธรรมในหลักสูตรระยะสั้นโดยเน้นในเรื่องหลักธรรม พระวินัย เพื่อสร้างความเข้าใจและหลักการปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

2.2.3 ควรสนับสนุนส่งเสริมพระภิกษุสามเณรที่มีความรู้ความสามารถได้รับการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นไป เช่น การถวายทุนการศึกษา การถวายกัปป์ยภัณฑ์ อันสมควรแก่สมณะและการอำนวยความสะดวกในระหว่างที่ศึกษาอยู่

2.3 ด้านการเผยแผ่

2.3.1 ในการเผยแผ่ในยุคสมัยปัจจุบันเทคโนโลยีถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในการช่วยประชาสัมพันธ์และเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้มากขึ้น ซึ่งปัจจุบันมีความสะดวกสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การสร้าง Page ใน Facebook เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร

ของวัด และควรนำเสนอข่าวทางพระพุทธศาสนาผ่านหอกระจายข่าวด้วยหัวข้อธรรมสั้น ๆ ยามเช้า นิทานชาดกสอนใจเพื่อให้ประชาชนในบริเวณวัดได้รับฟังและเกิดความรู้ในการประพฤติปฏิบัติตนตามลำดับสืบต่อไป

2.3.2 ควรเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้ร่วมพูดคุยสาระเกี่ยวธรรมะ อย่างน้อยวันละ 30 นาที หรือการประชาสัมพันธ์ข่าวสารของชุมชนเพราะหอกระจายข่าวของทางวัดนั้นเป็นสมบัติส่วนรวมที่ได้ใช้ประโยชน์เพื่อพระพุทธศาสนาและสังคม

2.3.3 ควรให้นักเรียน นักศึกษา ที่มีความสามารถในการพูด ได้มาร่วมบรรยายธรรมหรือเล่านิทานธรรมะผ่านทางหอกระจายข่าวของทางวัด การไลฟ์สดผ่านทาง Facebook หรือการออกอากาศทางสถานีวิทยุ

2.4 ด้านการศึกษาสงเคราะห์

2.4.1 ในเรื่องของการศึกษา ควรมีการสนับสนุนการเรียนให้แก่ นักเรียน นักศึกษา และ พระภิกษุสามเณร อย่างเป็นระบบและทั่วถึงทุกรูป/คน เพื่อเป็นหลักประกันให้นักเรียน นักศึกษา และพระภิกษุสามเณรได้พัฒนาและเรียนรู้ให้เข้ากับสังคมโลกยุคปัจจุบันและสามารถนำความรู้ที่ได้ศึกษามาต่อยอดและนำมาถ่ายทอดและสอนแก่บุคคลที่สนใจและอยากที่จะเรียนรู้

2.4.2 จะต้องเก็บหลักฐานรายชื่อผู้ที่ได้รับทุนการศึกษาลงในระบบดิจิทัล ไม่ควรเก็บเป็นเอกสารเพียงอย่างเดียวเพื่อให้สามารถติดตามบุคคลผู้ที่ได้รับทุนอย่างสะดวกและจะมีการลงพื้นที่พบปะพูดคุยทั้งในเรื่องการเรียน การดำเนินชีวิต นำข้อมูลส่วนนี้มาพิจารณาเพื่อสนับสนุนในด้านอื่น ๆ เพิ่มเติมต่อไป

2.5 ด้านสาธารณูปการ

2.5.1 การจะบูรณะซ่อมแซมเสนาสนะหรือถาวรวัตถุในแต่ละครั้ง จะต้องมีการประชุมพบปะพูดคุยกับคนในชุมชนเพื่อเป็นการหาแนวทางที่ดีที่สุดและลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้น เช่น ถาวรวัตถุบางอย่างซึ่งสร้างมานานเมื่อมีการบูรณะแล้วจะต้องให้อยู่ในรูปแบบเดียวซึ่งจะต้องใช้ช่างที่มีฝีมือและชำนาญในงานนั้น ๆ

2.5.2 ทางวัดควรเฝ้าอำนวยความสะดวกในเรื่องของสถานที่ในการใช้ประกอบศาสนกิจให้ชัดเจน เนื่องจากเนื้อที่ของวัดยังมีไม่เพียงพอและยังไม่มีความสะดวกในการใช้ทำกิจกรรมในบางเรื่อง

2.5.3 ควรเพิ่มถังขยะตามจุดต่าง ๆ ภายในวัด ซึ่งสามารถขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ และในส่วนของห้องน้ำต้องมีความสะอาดมากกว่านี้พร้อมทั้งเพิ่มคนทำความสะอาดโดยการจัดเวรจิตอาสาซึ่งเป็นคนในชุมชน

2.6 ด้านสาธารณะสงเคราะห์

2.6.1 ในส่วนการเกื้อกูลประชาชน ได้แก่ ควรมีการช่วยเหลือประชาชนในยามที่เกิดภัยพิบัติต่าง ๆ เช่น การจัดตั้งหน่วยอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย

เพื่อช่วยเหลือประชาชนทั้งด้านไฟไหม้และน้ำท่วมพร้อมทั้งมอบเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ผู้ประสบภัย

2.6.2 ควรจัดทำโครงการวัดเยี่ยมบ้าน โดยพระภิกษุสามเณร จะออกไปเยี่ยมญาติโยมที่อยู่บริเวณชุมชนรอบวัดพร้อมทั้งมีการมอบของที่ระลึกและพบปะสนทนาธรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างวัดและชุมชน

2.6.3 ควรจัดตั้งกองงานคิลานุปัฏฐากภายในวัดเพื่อช่วยดูแลพยาบาลผู้ป่วยติดเตียงที่อยู่ในบริเวณชุมชนรอบวัด พร้อมทั้งสนับสนุนในส่วนของการขึ้นอุปกรณ์ทำความสะอาด โดยชักชวนคนในชุมชน อสม. มาร่วมเป็นจิตอาสาทำงานร่วมกับพระภิกษุสามเณร

อภิปรายผล

1. หลักการและแนวคิดการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณีวัดโพธารวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.1 ด้านการปกครอง จากการศึกษาหลักการและแนวคิดการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณีวัดโพธารวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้านการปกครอง พบว่า กำหนด ปรับปรุง และแก้ไข กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ของวัด เพื่อให้สอดคล้องกับปัจจุบัน ช่วยกันสอดส่องดูแลความประพฤติของพระภิกษุสามเณรให้อยู่ในกรอบของพระธรรมวินัย ปกครองดูแลตามลักษณะแบบญาติพี่น้อง คือสามารถตักเตือนพระภิกษุสามเณรได้เมื่อกระทำผิดกฎระเบียบของวัดหรือผิดพระวินัย และมีกฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่ได้ร่วมกันกำหนดขึ้น มอบหมายให้เจ้าอาวาสรับผิดชอบ อีกทั้งพระมหานูชา สิริวัฒนโธ ได้นำเสนองานวิจัยไว้ว่า การศึกษาพระสงฆ์กับการพัฒนาท้องถิ่น: กรณีศึกษาวัดเทพบูรณาราม ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า บทบาทของพระสงฆ์โดยภาพรวมยังมีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นเสมอมาโดยเฉพาะในด้านการปกครองซึ่งเจ้าอาวาสยังคงทำหน้าที่ดูแลกิจการภายในวัดเป็นสำคัญ (พระมหานูชา สิริวัฒนโธ, 2556)

1.2 ด้านการศาสนศึกษา จากการศึกษาหลักการและแนวคิดการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณีวัดโพธารวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้านการศาสนศึกษา พบว่า ชุมชนได้มีสนับสนุนกับปัจจัยสนับสนุนสำหรับพระภิกษุสามเณรที่ศึกษา เล่าเรียนอย่างเต็มความศรัทธา ส่งเสริมพระสอนศีลธรรมที่มีความรู้ความสามารถเข้าไปสอนในโรงเรียน และ ส่งเสริมให้ภายในวัดมีศูนย์การเรียนรู้ โดยมีห้องสมุดของวัดซึ่งมีเอกสารทางพระพุทธศาสนาสำหรับศึกษาค้นคว้า เป็นต้น อีกทั้ง พระครูสุนันทกิจโกศล (สุวัฒน์ สุวฑฒโน) ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการวัดให้เป็นอุทยานการศึกษาในจังหวัดสระบุรี พบว่า ด้านบุคลากร พระสงฆ์ภายในวัดต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้เฉพาะด้าน เช่น การเรียนนักรธรรม - บาลี การเรียนรู้วิชาทางโลก เป็นต้น และนำความรู้

ที่มีมาปรับและประยุกต์ให้เกิดการพัฒนาวัดให้เป็นอุทยานการศึกษา (พระครูสุนันทกิจโกศล (สุวัฒน์ สุวฒฺชโน), 2558)

1.3 ด้านการเผยแพร่ จากการศึกษาหลักการและแนวคิดการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณีวัดโพธารวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้านการเผยแพร่ พบว่า ชุมชนมีการพัฒนาพื้นที่ภายในวัดมีมุมเรียนรู้ด้านพระพุทธศาสนาและมีอินเทอร์เน็ตที่สะดวก รวดเร็ว สนับสนุนให้ทางวัดประชาสัมพันธ์ข่าวสารและกิจกรรมของวัด ปรับปรุงวัดผ่านสื่อออนไลน์ และบริหารจัดการติดตามข่าวสาร เป็นต้น ทั้งนี้ พระมหากริกชัย เรือไธสง ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาวัดตามมาตรฐานของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติในจังหวัดนครปฐม พบว่า ด้านการเผยแพร่ จัดการเผยแพร่ความรู้ที่เป็นเอกลักษณ์ของพระพุทธศาสนาสู่สาธารณชน โดยจัดให้วัดมีสภาพเหมาะสมต่อการเรียนรู้ เช่น มีป้ายพุทธศาสนสุภาษิต สามารถพบความรู้จากสถานการณ์ต่าง ๆ ภายในวัด เพื่อให้เกิดความเข้าใจและตระหนักเห็นคุณค่าของหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า (พระมหากริกชัย เรือไธสง, 2557)

1.4 ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จากการศึกษาหลักการและแนวคิดการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐานศึกษาเฉพาะกรณีวัดโพธารวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า ชุมชนได้กำหนดข้อตกลงการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุตรหลานในชุมชนได้เรียนและเข้าสอบธรรมศึกษาในนามสำนักเรียนของวัด พัฒนาพื้นที่ภายในวัดให้มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพื่อบุตรหลานในชุมชนได้เรียน ใกล้บ้านปลอดภัย และประหยัด ซึ่งทั้งนี้ พระมหากิตติ สุจิตโต ได้วิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในทัศนะของประชาชนในเขตอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี พบว่า พระสงฆ์ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาทุกแขนง ไม่ได้จำกัดอยู่ในระบบการศึกษาแบบโรงเรียนปริยัติธรรมหรือโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาทั่วไปเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาที่ช่วยส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนได้รับการศึกษาที่ตีรวมไปถึงมีการสนับสนุนทุนการศึกษาและมีอนุเคราะห์สงเคราะห์ให้มีคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนดีขึ้นตามไปด้วย (พระมหากิตติ สุจิตโต, 2556)

1.5 ด้านสาธารณูปการ จากการศึกษาหลักการและแนวคิดการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณีวัดโพธารวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้านสาธารณูปการ พบว่า ชุมชนได้กำหนดการปรับปรุงและพัฒนาภูมิทัศน์ภายในวัดโดยสร้างจุดเช็คอิน สามารถถ่ายรูปเก็บไว้เป็นที่ระลึกได้ กำหนดให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการบริหาร ประชุมและลงมติจากที่ประชุมของชุมชน เพื่อ บูรณะ ซ่อมแซม สร้างเสนาสนะ ถาวรวัตถุเพิ่มเติม ปรับปรุงที่เสื่อมโหรี เป็นต้น อีกทั้ง พระมหากริกชัย เรือไธสง ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาวัดตามมาตรฐานของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติในจังหวัดนครปฐม พบว่า ด้านสาธารณูปการ ได้เล็งเห็นความจำเป็นในการก่อสร้าง

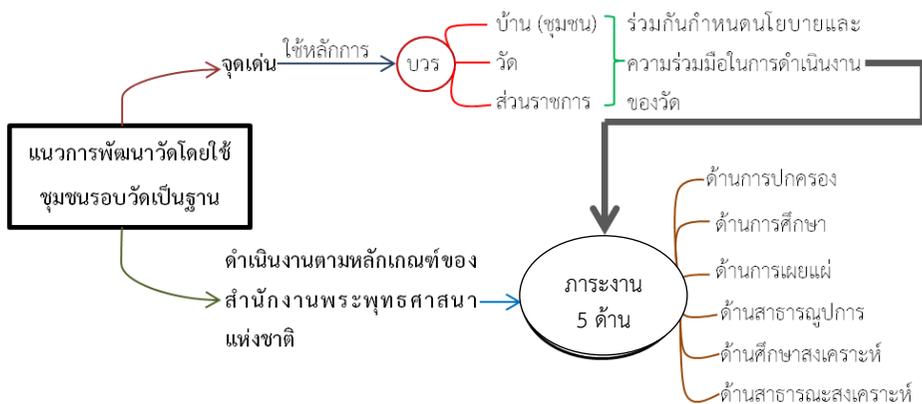
ถาวรวัตถุที่เน้นประหยัดและถูกสุขลักษณะอีกทั้งยังรักษาสิ่งแวดล้อมด้วย (พระมหาเกริกชัย ธิญโญสง, 2557)

1.6 ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ จากการศึกษาหลักการและแนวความคิดการพัฒนา วัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณีวัดโพธารวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัด สุราษฎร์ธานี ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ พบว่า ชุมชนได้สนับสนุน การออกเยี่ยมผู้สูงอายุที่อยู่ในชุมชนบริเวณรอบวัด ส่งเสริมการทำกิจกรรมเพื่อก่อให้เกิดรายได้และองค์ความรู้ จัดตั้ง มูลนิธิกุศลศรัทธาสุราษฎร์ธานี โดยขอการสนับสนุนอุปกรณ์จากทางวัด เช่น ผ้าพันแผล ผ้าห่อศพ เป็นต้น ซึ่ง กิตติ์ ขวัญนาค ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ การศึกษาบทบาทการทำงานเป็น เครือข่ายของพระสงฆ์นักพัฒนาในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า บทบาทในการทำงานของพระสงฆ์ นักพัฒนาจะเน้นด้านการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของประชาชนมากที่สุด รองลงมา คือ การสงเคราะห์ช่วยเหลือ/บรรเทาทุกข์ (กิตติ์ ขวัญนาค, 2559)

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษา เฉพาะกรณี วัดโพธารวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ด้านการปกครอง เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการช่วยสอดส่องดูแลพระภิกษุสามเณรภายในวัด ด้านการศาสนศึกษา ควรสนับสนุนทุนการศึกษาและกับปัยภันท์ใช้สอยตามสมควรเพื่อให้เกิด กำลังใจในศึกษาเล่าเรียนต่อไป ด้านการเผยแผ่ เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้พูดคุยสาระเกี่ยวกับ ธรรมะอย่างน้อยวันละ 30 นาที ด้านการศึกษาสงเคราะห์ เยียวยาเหล่าเรียนของบุตรหลาน ในชุมชนตามสมควรเมื่อเกิดภัยพิบัติต่าง ๆ ด้านสาธารณูปการ ปรึกษาหารือกับคนในชุมชน เพื่อเป็นการหาแนวทางที่ดีที่สุดและลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้น เช่น ถาวรวัตถุบางอย่างซึ่งสร้างมา นานเมื่อมีการบูรณะแล้วจะต้องให้อยู่ในรูปแบบเดียว และด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ บรรเทา สาธารณะภัยเพื่อช่วยเหลือประชาชนทั้งด้านไฟไหม้และน้ำท่วมพร้อมทั้งมอบเครื่องอุปโภค บริโภคแก่ผู้ประสบภัย ทั้งนี้ พระเริ่ม ไชตะขบ ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการมีส่วนร่วมระหว่าง วัดและชุมชนในการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา พบว่า การจัดวัดให้มีที่พักผ่อน เพียงพอ สะอาดร่มรื่น สร้างแรงดึงดูดให้ผู้ที่เข้ามาใช้บริการทางพระพุทธศาสนาได้ชื่นชมกับ สภาพแวดล้อมของวัดที่มีสิ่ง อำนวยความสะดวกให้ได้พักผ่อนจิตใจ เช่น ห้องพัก ห้องสัมมนา ห้องสุขาที่สะอาดและเพียงพอต่อการรองรับของคนทุกเพศทุกวัย และ ด้านสภาพแวดล้อม จัดบริเวณวัดให้มีความร่มรื่นและสอดคล้องกับการเป็นอุทยานการศึกษาทางพระพุทธศาสนา โดยเน้นสิ่งแวดล้อมให้มีความสงบ ร่มเย็นจากต้นไม้ โดยเฉพาะต้นไม้ที่เกี่ยวข้องกับ พระพุทธศาสนา เช่น ต้นโพธิ์ ต้นไทร ต้นสาละ เป็นต้น รวมไปถึงการแบ่งบริเวณวัดอย่างเป็น สัดส่วนที่ชัดเจน (พระเริ่ม ไชตะขบ, 2560)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาวัดโพธาวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน คือ ชุมชนบริเวณรอบวัดโพธาวาสได้กำหนดนโยบายและความร่วมมือในการพัฒนาวัดด้านต่าง ๆ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยตามหลักการของ “บวร” ได้แก่ บ้าน วัด และส่วนราชการ ซึ่งจะทำหน้าที่ให้การสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาวัดในแต่ละด้านแตกต่างกันไป ได้แก่ ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและสอดส่องดูแลความประพฤติของพระภิกษุสามเณรและศิษย์วัดให้อยู่ในกรอบของหลักพระธรรมวินัยและกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยสมาชิกในชุมชนสามารถแนะนำตักเตือนได้เมื่อพบเห็นการกระทำที่ไม่เหมาะสม รวมทั้งได้กำหนดแนวทางการพัฒนาวัดในด้านอื่น ๆ โดยมีการวางแผนร่วมกับเจ้าอาวาสและผู้นำท้องถิ่นเพื่อยกระดับในการขับเคลื่อนตามมาตรฐานและคุณภาพของวัดโพธาวาสให้เป็นไปตามที่คณะสงฆ์และชุมชนได้คาดหวังไว้จากการสรุปผลการวิจัยดังกล่าว ข้อเสนอแนะ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1.1) พระภิกษุสามเณรและคนในชุมชนควรมีการพัฒนาวัดให้สอดคล้องกับยุคสมัย ดังนั้น ร่วมกันกำหนดและส่งเสริมการนำแนวทางการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนเป็นฐานมาปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่อง 1.2) สร้างเครือข่ายกับชุมชน สถานศึกษา และหน่วยงานภาครัฐและเอกชน โดยการนำเสนอแนวทางการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนเป็นฐานมาปฏิบัติและประสานความร่วมมือกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการร่วมกันกำหนดแผนนโยบายการพัฒนาวัดเพื่อปรับตัวให้เข้ากับชุมชนและสังคมยุคดิจิทัล 2) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป 2.1) ควรมีการศึกษากระบวนการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในลักษณะที่เน้นเฉพาะประเด็นด้านนั้น ๆ 2.2) ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำในการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในยุคสังคมดิจิทัลและควรเน้นเฉพาะประเด็นด้านนั้น ๆ สามารถแสดงเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงการสรุปผลการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2547). เอกสารวิชาการ การจัดการความรู้การพัฒนาชุมชน: องค์ความรู้การพัฒนาชุมชน ชุดที่ 1. กรุงเทพมหานคร: บีทีเอส เพรส.
- กิตติ์ ขวัญนาค. (2559). การศึกษาบทบาทการทำงานเป็นเครือข่ายของพระสงฆ์นักพัฒนาในจังหวัดเชียงใหม่. ใน วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1. (10 สิงหาคม 2563). แนวทางการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณี วัดโพธารวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (พระสมุห์หมั่นโณวัฒน์ ธมฺมโชโต (แพแพเซอร์), ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 2. (14 สิงหาคม 2563). แนวทางการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณี วัดโพธารวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (พระสมุห์หมั่นโณวัฒน์ ธมฺมโชโต (แพแพเซอร์), ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3. (20 สิงหาคม 2563). แนวทางการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณี วัดโพธารวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (พระสมุห์หมั่นโณวัฒน์ ธมฺมโชโต (แพแพเซอร์), ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 4. (15 สิงหาคม 2563). แนวทางการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณี วัดโพธารวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (พระสมุห์หมั่นโณวัฒน์ ธมฺมโชโต (แพแพเซอร์), ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5. (25 สิงหาคม 2563). แนวทางการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณี วัดโพธารวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (พระสมุห์หมั่นโณวัฒน์ ธมฺมโชโต (แพแพเซอร์), ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 6. (17 สิงหาคม 2563). แนวทางการพัฒนาวัดโดยใช้ชุมชนรอบวัดเป็นฐาน ศึกษาเฉพาะกรณี วัดโพธารวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (พระสมุห์หมั่นโณวัฒน์ ธมฺมโชโต (แพแพเซอร์), ผู้สัมภาษณ์)
- พระครูสุนันทกิจโกศล (สุวรรณ สุวตฺตโน). (2558). การพัฒนารูปแบบการจัดการวัดให้เป็นอุทยานการศึกษาในจังหวัดสระบุรี. ใน คุษฎีพุทธศาสตร์คุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหากิตติ สุจิตฺโต. (2556). บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในทัศนะของประชาชนในเขตอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- พระมหาเกริกชัย เรืองโรสสง. (2557). แนวทางการพัฒนาวัดตามมาตรฐานของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติในจังหวัดนครปฐม. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- พระมหาอนุชา สิริวิณโณ. (2556). การศึกษาพระสงฆ์กับการพัฒนาท้องถิ่น: กรณีศึกษาวัดเทพบูรณาราม ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พระเริ่ม ไชตะขบ. (2560). แนวทางการมีส่วนร่วมระหว่างวัดและชุมชนในการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาวะผู้นำเพื่อการพัฒนาวิชาชีพ. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เล่มที่ 134 ตอนที่ 40 ก.
- วัดโพธาวาส. (2560). ข้อมูลวัดโพธาวาส ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. เรียกใช้เมื่อ 27 ธันวาคม 2563 จาก <https://templeinsurat.blogspot.com/2015/10/watphothawat.html>